

Dokument koji valja otkriti

»Upute o odgoju u redovničkim zajednicama«
Kongregacije za zajednice posvećena i
apostolskog života

Erna VESELY

Pod latinskim nazivom »Potissimum institutioni« Kongregacija je za zajednice posvećena i apostolskog života objavila 2. veljače 1990 »Upute o odgoju u redovničkim zajednicama«, prvi cjeloviti dokument o redovničkom odgoju, koji obuhvaća redovnički život od primanja kandidata, novicijata, permanentnog obrazovanja članova koji su položili zavjete, do starosti. S uvodom, šest poglavlja i zaključkom, »Upute« su sažetak svih dosadašnjih dokumenata o redovništvu. Što se pak tiče svećeničke i đakonske službe, na njih se osvrću kratko u šestom poglavlju, čime je naglašena posebnost redovničkog života u Crkvi.

Pred nama je složeni, bogati i razrađeni dokument, koji zahtijeva ne samo pažljivo čitanje nego i smireno proučavanje. Nije ga lako obuhvatiti u kratkom prikazu. Dovoljno je spomenuti da je svojim obiljem citata i bilješki svojevrсни popis tekstova o redovništvu od Evandjelja, koncilskih, kurijalnih i papinskih dokumenata, pravnih propisa, sve do govora posljednjih papa upućenih redovnicima. Iako to mnoštvo citata i bilješki na prvi pogled opterećuje dokument, on time dobiva vrijednost opširnog priručnika za redovničke odgojitelje, koji se pomoću njega, prema potrebi, mogu osloniti na prijašnje dokumente u produbljivanju nekih pitanja. Polazeći od poznatog i dosadašnjeg, »Upute« nude i neke nove zanimljive perspektive.

Nastanak dokumenta

»Upute« su plod dugog razmišljanja, koje je Kongregacija započela još 1969. godine. Naime, već se nakon Koncila osjećala potreba za konkretnom primjenom dekreta »Perfectae caritatis«. Tražili su je poglavari, željni sugestija i smjernica u skladu s potrebama vremena, vlastitim iskustvom i zahtjevima cjelovitog odgoja. Sržni tekst dokumenta bio je gotov 1980. godine. No, Papa je želio da se uskladi sa Zbornikom kanonskog prava. Svemu su dodani savjeti pedesetak generalnih poglavara muških i ženskih redovničkih zajednica, nakon čega je tekst dokumenta prerađivan, raspravljen na zasjedanjima Kongregacije, da bi ga u studenome g. 1989. prihvatio Sveti Otac. Na početku i na kraju dokumenta napominje se da on ima vrijednost Instrukcije, da ga je odobrio Papa, te da su njime razja-

šnjene odredbe kanonskog prava i pomognuta njihova primjena u odgojnom radu u redovničkim zajednicama. Polazeći od koncilskog poziva na duboku duhovnu obnovu, oslanjajući se na iskustva, dokument je kristološki i trinitarno usmjeren, potiče na služenje u Crkvi, pozorno oslušivanje Duha i nasljedovanje Marijina uzora, u skladu s klasičnim poimanjem redovničkoga života.

Redovničko posvećenje i odgoj

Obnova redovničkih zajednica ovisi o odgoju njihovih članova. Redovnički se pak odgoj zasniva na uvjerenju o smislu redovničkog posvećenja u Crkvi, potpunog predanja Bogu, nasljedujući Krista pod djelovanjem Duha Svetoga. Ulaskom u zajednicu, redovnik kreće na put utrt katoličkom predajom, neprestano usklađivan povijesnim prilikama. Odgoj razvija svijest o posebnosti redovničkog života u Crkvi. Ujedinjujući duhovne, apostolske, doktrinalne i praktične elemente, pomaže redovnicima da shvate jedinstvo u Kristu po Duhu. Ovaj dokument svemu tome dodaje još usklađenost odgojnog rada s pastoralnim smjernicama opće Crkve. Štoviše »Uputa« je poticaj zajednicama da izrade svoj odgojni nacrt u skladu s crkvenim pravom, vodeći brigu o vlastitim obilježjima (1-5).

Bitnim načelima redovničkog posvećenja, o kojim odgoj u svakome svome razdoblju mora voditi računa, posvećeno je cijelo prvo poglavlje »Uputa«. Tome su dodani konkretni pedagoški elementi inicijacije u življenje evanđeoskih savjeta.

Odgojem se kandidatu za redovnički život otkriva, produbljuje i pomaže usvojiti redovnički identitet, kako bi u svijetu bio rječiti, djelatni i vjerni svjedok (6). Božji poziv, protumačen jedino ljubavlju Božjom prema pozvanoj osobi, uzrok je redovničkog posvećenja, tog saveza kojim osoba ne pripada sebi nego Kristu. Njegov poziv, kao izraz otkupiteljske ljubavi, obuhvaća cijelu osobu. Odaziv je na poziv odgovor iza kojeg stoji cijela osoba, prinos cijelog bića, ljubav (9). Redovništvo je posvećenje Bogu po otajstvu Crkve, uključenje u zajednicu s pravima i dužnostima. Pristupanje redovničkom životu crkveni je čin, koji vodi javnom svjedočenju odijeljenosti od duha ovoga svijeta (10). Kandidati za redovnički život moraju teorijski i praktično upoznati stvarne zahtjeve triju zavjeta, tih dokaza suvremenosti i smisla blaženstava u svijetu. Zavjetima Crkva pokazuje svijetu put preobražaja u Kraljevstvo Božje. Oni se pak odnose na tri bitne sastavnice ljudske egzistencije, na osjećajnost, težnju za posjedovanjem i vlašću (11).

Razlaganje zavjeta »Upute« počinju *zavjetom čistoće*, kojim Bog postaje središte osjećajnog života. Smije se polagati nakon dovoljne kušnje,

1 Brojevi u zagradama odnose se na brojeve u Dokumentu.

te postignute psihološke i osjećajne zrelosti. Kandidate ne samo da valja obavijestiti o opasnostima kojima taj zavjet ide ususret nego i odgojiti da Bogu posvećeni celibat prihvate kao dobro za cjeloviti razvitak svoje osobe. Budući da osoba apsolutizira ljubav, teško shvaća dar samoga sebe bez seksualnog izraza. Zato odgoj za čistoću mora pomoći da se kontrolira i vlada seksualnim poticajima. Dokument upozoruje neka se izbjegava osjećajni egoizam oholo zadovoljan vlastitom vjernošću čistoći, jer nisu pustinjaci slučajno davali prednost poniznosti pred čistoćom, kojoj se lako može pridružiti okrutnost srca. Čistoća oslobađa za ljubav prema Bogu i ljudima, svjedočanstvo je istinskog predanja i otvorenosti drugima. U odgoju za čistoću pomoć su ispovijed, duhovno vodstvo, bratska ljubav u zajednici, iskrenost i srdačnost. U svomu realizmu »Upute« traže da se kandidatima rastumači vrijednost i značenje tijela, muške i ženske seksualnosti, fizičkih i psiholoških obilježja, da se snom, športom, odmorom i hranom održava higijena tijela, te ovlada instinktima i navikama kao što mogu biti proždrljivost, duhan i alkohol. Svi su pozvani promisliti prošla iskustva, otkriti svoje slabe točke i bdjeti (13).

Zavjet siromaštva »Upute« promatraju kao stvarno odricanje od posjedovanja, oslobađanje za poslanje, poticaj na radišnost, izraz suosjećanja sa siromasima svijeta. Iako će podijeliti život i napore siromaha, redovnikovo se svjedočenje ne smije svesti tek na velikodušno vremenito zalaganje, jer je naviještanje Evandjelja važnije od upozoravanja na zla i nepravde. Pri odgoju za siromaštvo valja paziti na povijest svakoga kandidata. Neki su prije ulaska u zajednicu raspolagali novcem, drugi su u redovničkom životu postigli višu razinu nego li su je imali u svijetu. Samo siromašno srce, koje nasljeđuje siromašnoga Krista, može postati izvor prave solidarnosti (14).

Pišući o *zavjetu poslušnosti*, dokument navodi da su svi redovnici pozvani na poslušnost Papi. Poslušnost je nasljedovanje Krista, sudioništvo u njegovu poslanju na spasenje svijeta. Temeljni smisao tog zavjeta izdaju svi koji u ispunjavanju autoriteta i poslušnosti unose elemente kompromisa i diplomatskog rješavanja, prisile i ljudskog kombiniranja. Poglavar koji potiče dijalog, odgaja za odgovornu i aktivnu poslušnost. Prava pedagogija poslušnosti pomoći će kandidatu da izađe iz anonimnosti, priznat će ga osobom, cijeniti i ljubiti, omogućit će mu da otkrije pravu slobodu, kako bi osobno mogao izabrati ono što se sviđa Ocu i dati se u poslušnosti. Zato »Upute« preporučuju da se u odgojnim zajednicama, uz jasnoću i čvrstoću, ostvari i prostor za osobnu inicijativu i odgovorno odlučivanje. Dokument ističe da je za mlade redovnike svjedočanstvo poslušnosti starijih važnije od svake teorije (15).

Pojedina razdoblja odgoja za redovnički život

Drugo je poglavlje »Uputa« posvećeno onome što je zajedničko svim razdobljima odgoja za redovnički život. Mjesto je odgoja zajednica, a za nj je prvi odgovoran redovnik, koji preuzima i posljedice svoga pristanka.

Bog poziva i ima inicijativu (19). Budući da je redovnički život vezan uz otajstvo Crkve (21), i odgoj će se odvijati u zajedništvu s Crkvom i u sinovskoj poslušnosti crkvenim pastirima (23). »Upute« dalje traže da redovnice i redovnici ne samo osjećaju s Crkvom nego da sebe doživljavaju i osjećaju u Crkvi, svjesni pripadnosti jednom jedinom narodu na putu, čije je ishodište trojstveno zajedništvo ukorijenjeno u povijest čovječanstva (24). Zanimljivo je da ovu misao o redovniku koji se osjeća u Crkvi »Upute« preuzimlju od svetog Ignacija, navodeći u bilješci »Duhovne vježbe« – br. 351 i 352 – gdje na španjolskom stoji – »dentro de la iglesia« i »en la iglesia«. Dokumentu je očito stalo da pomogne redovnicima kako bi se izdigli iznad malih interesa svojega samostana, provincije, pa i reda, te da se zaista osjećaju u Crkvi, otvoreni cijelom njezinom zajedništvu, pa i čovječanstvu. Tada im neće biti teško prevladati uskogrudne nespornice, koji su prouzročili toliko nesreće i štete kršćanstvu po evangeliziranim zemljama, a još i više u misijama, o čemu nam svjedoči povijest. Ako se redovnik, pa i šire, svaki vjernik, osjeća u Crkvi, neće zbog malih pojedinačnih interesa oštećivati sveopćeg crkvenog zajedništva.

»Upute« štoviše zahtijevaju od redovnika da budu »stručnjaci zajedništva«, svjedoci i začetnici nacrtu zajedništva, koje se ostvaruje na vrhuncu ljudske povijesti prema Božjoj zamisli (25). Zajedništvo života odgaja. Odgoj pak ovisi o kvaliteti zajednice, o stilu života. Zajednica je onakva kakvom je čine članovi. Ona ne nastaje zbog srodnosti misli, značaja i opredjeljenja članova, nego zbog zajedničkog poslanja u Crkvi (26). Zajednica odgaja, kad omogućava rast u vjernosti Gospodinu prema karizmi zajednice, tako da svatko raste, ne za sebe, nego na dobro svih. Dokument naglašava važnost duhovnog ozračja, strogosti života i apostolski zanos, cjelovitu duhovnu, intelektualnu, kulturnu, liturgijsku, komunitarnu i pastoralnu formaciju, te napominje da se ona teško ostvaruje u malim zajednicama (27), onima u siromašnoj sredini, na periferiji grada, po zemljoradničkim područjima, gdje se ne samo radi za siromahe nego s njima i poput njih živi. Dokument izričito ističe da zahtjevi odgoja imaju prednost pred apostolskim probitkom. Samoća su i šutnja nužni za sve vrijeme početnog odgoja, kao i život u skladu s ciljevima zajednice. Valja, dakle, osigurati zajedničku i osobnu molitvu, vrijeme i mjesto šutnje (28).

Zanimljiv je i naglasak na odgovornosti redovnika za vlastiti odgoj, za svoj poziv. Odgoj osim toga mora biti osobni, pri čemu je bitna savjest. Otkrivajući vrednote redovničkog života, kandidat se opredjeljuje, usvaja pravila i nalazi svoj dinamizam. Dokument preporučuje neka se uspostavi

ravnoteža između pojedinačnog i skupnog odgoja, poštujući predviđena razdoblja ali i kandidatov osobni ritam (29). Odgojitelji su važni za uspjeh formacije. Dužnost im je raspoznati autentičnost poziva, potaknuti osobni dijalog s Bogom, pomoći otkriti Božje putove, te na njima pratiti odgajnika. Mladom su redovniku dužni pružiti ozbiljnu doktrinalnu i praktičnu hranu, te prosuditi ima li sposobnosti koje traži Crkva i dotična zajednica (30). »Upute« predviđaju složenu odgojiteljsku ekipu, jer odgoj smatraju plodom suradnje, te još jednom ističu da je odgajnik prvi odgovoran za svoju redovničku formaciju (31).

Što se tiče primanja kandidata, valja provjeriti postoji li ljudski i kršćanski temelj za redovnički život, koji poslije valja razviti i potvrditi (33). Odgoj zatim mora biti cjelovit i obuhvatiti fizičku, moralnu, intelektualnu i duhovnu dimenziju. Već se od kandidata zahtijeva da živi krsne obveze (34). Iako je važna kulturna i intelektualna dimenzija odgoja, duhovna ima prednost (35). Askeza je prema »Uputama« antropološki zahtjev, nešto poput zapreka, koje se moraju svladavati ako se želi izgraditi vlastita osobnost (37), uključuje služenje i samoću i po apostolskim zajednicama, te šutnju kao zakon duhovnog života, izmjenu samoće s Bogom i rada s ljudima. Slobodno prihvaćena samoća vodi unutarnjoj tišini, a ova pak traži materijalnu šutnju, pospješuje asimilaciju Božje riječi i duhovnu zrelost (38). U svom realizmu dokument posvećuje oveci dio teksta pedagogiji čistoće, odgoju za čistoću, čime u novicijat uvodi i ovo područje u želji da novaci steknu potrebno psihološko znanje o svojoj i tuđoj prirodi. Naime, zajednički odgoj, pomiješanost i uska suradnja ne osiguravaju zrelost, ne pomažu upoznavanje bogatstva i ograničenosti muške i ženske prirode. Zato zajednički apostolski rad i suradnja traže odgojni zahvat i na tom području. Budućim redovnicima valja omogućiti da seksualnost shvate u Božanskom nacrtu stvaranja i spasenja, svjesni svoje posebnosti i originalnog prinosa. Dokument zahtijeva da se isključe iz zajednice svi koji ne uspiju svladati homoseksualne težnje ili zahtijevaju primjenu tzv. trećeg puta, dvoznačnost između celibata i braka (39). Vraćajući se na misao »Mulieris dignitatem«, »Upute« antropološko načelo uzajamnosti – poziv muškarca i žene da žive jedno za drugo – prenose na područje odgoja za čistoću (40).

Odgojna razdoblja

U trećem su poglavlju iznesene konkretne upute za pojedina odgojna razdoblja, te će koristiti pri izradbi »ratio studiorum« u skladu s konstitucijama. »Upute« posebnu pozornost obraćaju razdoblju prije ulaska u novicijat, permanentnom odgoju, ali i posljednjim godinama redovnikova života.

Kandidat ne može odmah preuzeti sve redovničke obveze, ali mora pokazati sposobnosti da će to pripremom u novicijatu postići (42). Odgoj mora voditi brigu o današnjim mladima. Može se produžiti ne ubrzavajući primanje u zajednicu. Važan je sigurni sud o kandidatu, vodeći računa o ljudskoj i kršćanskoj zrelosti, temeljnoj općoj kulturi, osjećajnoj ravnoteži, sposobnosti za život u zajednici. »Upute« preporučuju doškolovanje, pribjegavanje psihološkom ispitivanju da se uspostavi osjećajna ravnoteža, pri čemu valja poštivati pravo pojedinca na vlastitu intimnost (43). Novicijatu je svrha cjelovita inicijacija (45), upoznavanje Krista i Oca, proučavanje i meditiranje Sv. pisma, slavljenje liturgije, uvođenje u mentalnu molitvu, odricanje, bratski evanđeoski život, produbljanje vjere, upoznavanje zajednice, njezine povijesti, poslanja i duhovnosti. Kontemplaciji je dodan apostolski rad. Dokument ne preporučuje novicijat izvan kulture i jezika novakova naroda (47). Zaposleni novak može tražiti prekid rada na godinu dana. Time ne gubi posao i može ga nastaviti u drugoj godini novicijata ako je u skladu s ciljevima zajednice (48).

Mnogi novaci dolaze sa životnim iskustvom, te im valja omogućiti rast u vjeri, ozračje uraštanja u život s Kristom te produžene molitve u samoći i šutnji. Dokument i ovdje naglašava da zahtjevi odgoja imaju prednost pred apostolskim uživljavanjem u siromašnu sredinu, u kojoj djeluje zajednica (50). Budući da u novicijatu nemaju svi istu razinu ljudske i kršćanske kulture, valja ići ukorak sa svakom pojedinom osobom, prilagoditi joj sadržaj i pedagogiju odgoja (51). Učitelja novaka valja osloboditi ostalih dužnosti. Suradnici u odgoju ovise o njemu. Duhovno se vodstvo ne smije zamijeniti psihopedagoškim sredstvima (52).

Krist traži cijeli život, očekuje dnevnu vjernost (54-57). Sustavni odgoj privremenih profesora mora voditi brigu o crkvenim potrebama i mogućnostima osoba (58), jer su prvi zavjeti početak novog odgojnog razdoblja, nastavak ljudskog i duhovnog rasta, put prema vječnim zavjetima (59). U ovom se odgojnom razdoblju mladom redovniku mora omogućiti rast u predanju Gospodinu u krepkoj zajednici, s vrijednim odgojiteljima, za što je bolja brojnija i dobro vođena zajednica, nego mala i bez pravih odgojitelja. Redovnik se pak mora truditi da praktično shvati važnost zajedničkog života, prihvati njegovu stvarnost i osjeti se odgovoran u zajednici. Poglavarari moraju imenovati odgovornog za odgoj privremeno zavjetovanih profesora. Preporuča se da taj dio formacije traje barem tri godine (60).

»Upute« traže da studijski dio redovničkog odgoja, osim proučavanja karizme vlastite zajednice, uključi biblijsku teologiju, dogmatsko, duhovno i pastoralno produbljenje, povezujući sve u znanost vjere i Evanđelja, izbjegavajući pretjeranu kritičnost s kojom se možda još ne mogu mirno suočiti. Filozofska će pak formacija omogućiti redovnicima kršćansku spoznaju Boga i svijeta, očuvati ih od napasti kritičkog racionalizma, ali i

pijetizma te fundamentalizma (61). Redovniku je potrebno i apostolsko zauzimanje te postepeno crkveno i socijalno iskustvo u skladu s karizmom zajednice (62). U zajednici redovnici moraju imati na raspolaganju duhovnog savjetnika (63). Dokument preporuča da se produži vrijeme pripreve do vječnih zavjeta (64), te neka redovnici studiraju u skladu s potrebama zajednice i Crkve (65). Duhovna se, doktrinalna i praktična formacija nastavlja cijeli život, te nije odgoj inteligencije nego osobe (66).

Slijediti Krista znači čuvati se skleroze i ukočenosti, modernim riječima kazano to je permanentni odgoj. Početni odgoj ide za dovoljnom samostalnošću u ispunjavanju redovničkih obveza. Permanentna pak formacija pomaže redovniku da vjernosti doda kreativnost, dinamični rast, budnost i čitanje znakova vremena. Život i budućnost zajednica ovise o permanentnom odgoju njihovih članova (67). To je proces obnove redovnikove osobe i cijele zajednice, pri čemu je na prvom mjestu duhovnost, produbljenje vjere, sudjelovanje u crkvenom životu kroz karizmu zajednice, doktrinalna i profesionalna obnova, te vjernost vlastitoj karizmi (68). Ako se dio permanentnog odgoja odvija u međukongregacijskim formacijskim središtima, pojedine su zajednice dužne odgajati svoje članove i ne mogu brigu za to prepustiti spomenutim središtima (69). Iskustvo samostalnog života otkriva redovniku novi način vjernosti Bogu. Nakon deset godina, kad se javlja opasnost od uhodanosti i gubitak poleta, »Upute« preporučuju duže vrijeme promišljanja nad vlastitim životom u svjetlu Evanđelja. Dokument opominje kako puna zrelost stvara opasnost individualističkog razvitka osobito jakih i uspješnih temperamenata. Realistički navodi i krize koje može izazvati promjena mjesta ili rada, neuspjeh ili nerazumijevanje, osjećaj zapostavljenosti, tjelesna i psihička bolest, kriza vjere, duhovna suša, napasti ili osjećajna kriza. I tada je zajednica dužna pomoći redovniku da to razdoblje prevlada u vjeri. »Upute« i redovnikovu starost smatraju prigodom za odgoj, prilikom da se prepusti prožimanju Kristovim uskrsnim iskustvom, sve do želje da zauvijek bude s Isusom (70). Svakom se redu preporuča da ima osobu odgovornu za permanentni odgoj (71).

Odgoj u kontemplativnim zajednicama

Četvrto je poglavlje posvećeno kontemplativnim zajednicama, temeljima njihova života: molitvi, liturgiji, radu i askezi. I za njih je važan odgoj, osobito proučavanje Biblije i teologije, u skladu s njihovim životom poštujući njihovu kontemplativnu karizmu, predaju, pravila, specifične zahtjeve i vidike odgoja. Cijele se »Upute« i na njih odnose.

Kontemplativnim se zajednicama preporuča da traženje Boga povežu s proučavanjem Svetog pisma, otačke predaje, dokumenata crkvenog uči-

teljstva i sustavnim teološkim razmišljanjem (74). Od članova ovih zajednica očekuje se da steknu ljudsku i vjersku kulturu u skladu sa zahtjevima našeg doba i suvremenog svijeta (75). »Upute« se posebno osvrću na ređenje članova ovih zajednica (78). Preporučuju da se u odgoju članovima rastumači smisao rada u samostanu, kako bi u njemu gledali Božji nacrt, služenje zajednici, ispunjavanje odgovornosti i suradnje. Zanimljivo je da se tu dokument osvrće na pitanje socijalnog osiguranja redovnika. Rad omogućuje redovnicima da sudjeluju u nacionalnoj sigurnosti, iz koje se ni jedan građanin nema pravo izuzeti. Radi se o solidarnosti s radnicima svijeta (79).

Valjano organizirani permanentni odgoj obogaćuje cijelu zajednicu, a ne tek njezine upućenije dijelove (81). Kada neki red nema dovoljno učitelja ili kandidata, dokument predviđa suradnju samostana iste kongregacije ili više zajednica bitno istog poziva. U tom slučaju mogu pozvati i osobe izvan samostana i reda (82), a mogu surađivati muški i ženski samostani iste duhovne obitelji, čime se čuva vjernost karizmi, duhu i predaji (83). »Upute« kontemplativnim redovnicima preporučuju osobni studij, duhovno štivo, podanašnjene knjižnice i dopisne tečajeve (84).

Pojedinačne smjernice

Peto se poglavlje bavi nizom pojedinačnih pitanje redovničkog odgoja, te navodi načela i smjernice. Najprije se osvrće na odgoj redovničkih kandidata, zatim na pastoral zvanja, na problem kulture, na odnos redovnika prema crkvenim pokretima, te biskupsko služenje i redovnički odgoj. Bavi se i odgojnom suradnjom ostajući na općim načelima.

Pri *odgoju redovničkih kandidata* valja voditi brigu o mentalitetu mladih (86), o njihovoj osjetljivosti za pravdu, nenasilje, mir, bratstvo, prijateljstvo, solidarnost, kvalitetu života i čuvanje okoliša. Svaki pastoral zvanja mora računati s težnjom mladih za boljim svijetom da su oni zauzeti u političkim, društvenim, kulturnim i karitativim udruženjima, da podržavaju oslobođenje od rasizma, nerazvijenosti, da se protive ratu i nepravdama. Iako su pritom daleko od religioznih i filozofskih motiva, ne može im se nijekati iskrenost i velikodušost. Ima i mladih s dubokim vjerskim osjećajem, koji valja evangelizirati. Neki pak žive uzorno i zauzeti su u apostolatu (87).

Dokument upozoruje ne neke učestale pojave. Mladi često relativiziraju temeljna doktrinalna i etička polazišta, jer ne poznaju filozofije. Nitko im ne govori o osobnom pozivu. Kod njih se vidi veliki raskorak između profanog znanja, psihološkog rasta i dnevnog života. Mnoge opterećuje negativno obiteljsko iskustvo. Manje čitaju, više uče s pomoću slika. Često njihovoj kulturi nedostaje povijesna dimenzija, kao da svijet danas počinje. Potrošačko ih društvo ne šteti svojim razočaranjima. Neki se ne

mogu snaći u svijetu, pa ih zavede nasilje, droga, erotizam. Zato dokument upozoruje da će biti redovničkih kandidata koji su proživjeli i takva nesretna iskustva (88).

Pastoral zvanja i odgoj za redovnički život imaju složene zadatke. Najprije valja razlikovati zvanja. U nekim će zemljama biti kandidata, koji će manje ili više svjesno tražiti društvenu promociju i sigurnu budućnost. Drugi će u redovničkom životu gledati idealno mjesto za ideološko zalaganje za pravdu. Konzervativniji će pak tražiti mjesto gdje da spase svoju vjeru od iskvarena svijeta. Sve te motivacije valja pročititi i ispraviti. U razvijenim zemljama valja promicati ljudsku i duhovnu ravnotežu na temelju odricanja, u trajnoj vjernosti, vedroj i ustrajnoj velikodušnosti, u istinskoj radosti i ljubavi (89).

Veći dio »Uputa« posvećen je odgoju za redovnički život i kulturu. Ako je kultura dobro koje pomaže čovjeku upravljati svojim životom da bi postao više čovjek, onda ona nije u suprotnosti s redovničkim životom. Iako evanđeoski savjeti znače odricanje od vrijednih dobara, oni nisu protiv pravog napretka ljudske osobe (90). Krist i Evanđelje nadilaze, ali i prožimaju svaku kulturu. Sve kulture valja evangelizirati i očistiti rana grijeha, obogatiti i upotpuniti mudrošću križa. U odgoju se mora povesti računa o općoj kulturnoj razini svakog kandidata ne zaboravljajući da kultura nije ograničena samo na intelektualnu širinu. Redovnicima valja pomoći da svoju vjeru inkulturiraju u vlastitu kulturu što ne znači da se odgojne kuće moraju pretvoriti u inkulturacijske laboratorije. Redovnice i redovnike koji rade usred tuđe kulture valja naučiti da poštuju, upoznaju i cijene tu novu kulturu. Usred mladih Crkvi »Upute« preporučuju inkulturirani redovnički život (91).

U Crkvi-zajednici razvilo se sudioništvo redovnika i laika. No pojavilo se i pitanje *odnosa redovničkih zajednica i crkvenih laičkih pokreta*. Postoje pokreti vezani uz redovničke zajednice. Posljednjih su se desetljeća pojavili novi neovisni pokreti, među kojima ima i redovničkih zvanja. Zato se postavlja pitanje odnosa da bi se očuvalo zajedništvo tih pokreta i redovničkih zajednica. »Upute« navode da redovnička zajednica ima svoju nutarnju povezanost, identitet i jedinstvo života članova. Sve je to dar Duha Svetoga Crkvi. Dijalog pak i sudioništvo u Crkvi pretpostavljaju da su svjesni što su. Kandidat za redovnički život, koji potječe iz nekog crkvenog pokreta, slobodno se ulaskom u novicijat postavlja pod autoritet poglavara ili odgojitelja, te ne može istovremeno ovisiti o nekome izvan svoje zajednice, iako je prije pripadao crkvenom laičkom pokretu. Tu je naime u pitanju jedinstvo zajednice i života novaka. Dokument želi ukloniti višestruku duhovnu i misijsku pripadnost redovnika s obzirom na duhovni život i konkretno redovničko poslanje. Samo ako se budu poštivali zahtjevi zajedništva redovnika i laika, izbjeci će se zbrka (92-93).

Nastavljajući ovaj niz pojedinačnih pitanja »Upute« prelaze na biskupsko služenje i redovnički život. Biskupovo i poglavarevo služenje nisu u suprotnosti (94). Budući da su odgovorni za nauk vjere, biskupi su čuvari vjernosti redovničkom pozivu u duhu zajednice (96), što ne znači ograničavanje samostalnosti redovničkih zajednica. Na biskupu je naime da bdi je nad redovnikovim hodom prema svetosti. Zato je prikladno da poglavari biskupe obavijeste o odgojnom programu svojih formacijskih središta (97).

Pojedinačno je pitanje i *međukongregacijska suradnja u odgoju*. Svaka redovnička zajednica ima pravo odgajati, te je štoviše i odgovorna za formaciju svojih članova. Ona odlučuje o odgojnom programu. Po nekim su kontinentima zajednice prisiljene ujediniti svoje odgojne napore, osobe i institucije. Moraju se osloniti na suradnju u radu, koji same ne bi mogle ispuniti, te se odgoj njihovih profesija odvija u stalnim formacijskim središtima. Međutim za novake mogu se organizirati samo povremene usluge, odnosno tečajevi. Za glavninu je njihova odgoja odgovorna svaka pojedina zajednica. Za ovakva međukongregacijska odgojna središta odgovaraju poglavari članova koji se u njima odgajaju, a svrha im je doktrinarni i praktični odgoj u skladu s poslanjem zajednica. O toj međukongregacijskoj suradnji Kongregacija za zajednice posvećena i apostolskog života najavljuje opširniji dokument (98-100).

I šesto se poglavlje zapravo bavi pojedinačnim pitanjem, naime *redovničkim kandidatima za đakonat i svećeništvo*, te traži da se redovničke zajednice u toj stvari pridržavaju odredbi Svete Stolice s obzirom na trajanje i sadržaj studija i uključivanje u pastoralno djelovanje po biskupijama. Navodeći posebnosti đakona i svećenika-redovnika, dokument ističe da pastoralno služenje pripada prirodi redovničkog života. Redovnici se za nj nadahnjuju u svojoj zajednici duhovnim iskustvom i redovničkim pravilom. Spremni su i pokretni za služenje sveopćoj Crkvi. Redovnik-svećenik mora u svome odgoju voditi brigu o budućem uključivanju u pastoral krajevine Crkve (101-109).

U zaključku se ističe da ovaj dokument vodi računa o pokoncilskim iskustvima, da je odjek upozorenja i pitanje poglavara, te želi pomoći redovničkim zajednicama da pod vodstvom Pape i biskupa napreduju u crkvenom zajedništvu.

Novost »Uputa«

Računajući redovničke zajednice papinskog prava, dakle, ne one koje ovise samo o biskupima, u svijetu danas ima oko osam stotina tisuća redovnica, ubrajajući tu i one klauzurne, te tri stotine tisuća redovnika. Te brojke objašnjavaju važnost »Uputa«, te želju Svete Stolice da se redov-

nički odgoj uskladi s pastoralnim smjernicama kao i namjeru da se odgojiteljima u redovničkim zajednicama pruži praktični vodič za povjerenu im zadaću, zapravo opsežni odgojni nacrt pod pravnim, duhovnim i pedagoškim vidikom. Sigurno da će ga od sada biti teško ali i neodgovorno zaobilaziti pri odgoju mladih redovnika. Dobro će doći i mladim zajednicama, onima koje niču na europskom Istoku, nakon uzmaka komunističkog terora i desetljeća progona redovničkih zajednica. Dokument će u mnogim sredinama biti sigurni oslonac u organiziranju vlastitog odgojnog sustava, pomoći će mladima, koji su se oduševili za ideal zajedničkog i redovničkog života, da ne gube dragocjeno životno vrijeme i energiju na psihijatrijske avanture i eksperimentiranje samozvanih i priučenih »stručnjaka«. Da je prije postojao, pomogao bi da se izbjegnu mnogi odgojni promašaji proteklih desetljeća s poznatim posljedicama. »Upute« su međutim i rezultat tog prošlog dragocjenog iskustva.

Što je novo u dokumentu? Na prvi pogled »Upute« ne donose nekih velikih novosti. Mnogi su prijašnji tekstovi u njima ponovljeni, dosta se navedenog po redovničkim zajednicama već prakticira. Ipak se novošću može smatrati opsežnost i svcobuhvatnost dokumenta. Ne izmiče mu ni jedno razdoblje redovničkog života. Mora mu se priznati širina. Činjenica je da ni najkritičniji novinari nisu uspjeli naći ulomak, koji bi mogli nazvati nazadnim ili uskim. Dokument ne laska i ne zavodi. Redovnički je život shvatljiv samo u Božjem svjetlu. Ne može ga se objasniti nevjerniku. Da bi bio privlačan, mora ostati zahtjevan. »Upute« su pisane za mlade našeg vremena, te za sve koji su osjetljivi na okus Evandjelja.

Razvijajući pozitivnu sliku redovničkog života, »Upute« traže da se mladi redovnici odgajaju za slobodu, solidarnost i odgovornost. Zalažu se za personalizirani odgoj, koji će poštivati ritam i subjektivnu senzibilnost pojedinca pri uključivanju u skupinu. »Upute« vode brigu o mentalitetu suvremenih mladih kršćana, te redovništvo i cijeli redovnički odgojni sustav promatraju u svjetlu suvremenih zahtjeva, koje mladom redovniku postavljaju Crkva i svijet. Pritom ne zanemaruju vrednote potrebne za duhovni život, kao što su šutnja i osluškivanje, u svijesti da se ljubav, koja život čini uspješnim i uspješnim, razvija u tišini, šutnji i sjeni.

Zanimljiv je i naglasak dokumenta na odgovornosti redovnika za vlastitu formaciju. Time se približava onome što mladi doživljavaju u svijetu, da se s njima ne postupa kao s djecom, nego ih se smatra sposobnima da odluče o svome životu. Očito prebacivanje odgovornosti na druge ne koristi ni redovničkim zajednicama. Valja spomenuti odgovornost pojedinca i zajednice za solidno teološko, filozofsko, općeljudsko i kulturno obrazovanje redovnika.

»Upute« su posegnule i u složeno pitanje odnosa redovničkih zajednica i laičkih pokreta, u želji da jedni drugima ne nameću uzor života, da

svi očuvaju vlastitu originalnost i ostvare identitet, ne verbujući pristaše za ni za ovu ili onu duhovnost, niti za ovaj ili onaj pokret, nego otvarajući se naviještanju Evandelja, napose onima koji ga ne poznaju.

Svojom opsežnošću, dužinom teksta, obiljem tema i problema, dokument dokazuje da je napisan za strpljive i jake zube svih onih koji se bave teškim, nevidljivim a često i nezahvalnim odgojnim radom.

A DOCUMENT TO BE DISCOVERED

"Directions for Education in Religious Communities"

Ema Vesely

Summary

Under the Latin title "Potissimum institutioni", the Roman "Congregation for the Communities of religious and apostolic life" published on February 2, 1990 "Directions for Education in Religious Communities". This is an attempt of the author to present the contents of the first comprehensive document on religious education; it is, as a matter of fact, a summary of all previously published church documents on this subject.